

Timo Helenius

KULTTUURIKUNTOUTTAJAT KOULUTUKSEN HYÖDYNTÄMI-
NEN TYÖELÄMÄSSÄ

Kuntoutusohjauksen ja -suunnittelun koulutusohjelma

2016

Satakunnan ammattikorkeakoulu
Satakunta University of Applied Sciences

KULTTUURIKUNTOUTTAJA KOULUTUKSEN HYÖDYNTÄMINEN TYÖ- ELÄMÄSSÄ

Helenius Timo
Satakunnan ammattikorkeakoulu
kuntoutusohjauksen ja -suunnittelun koulutusohjelma
toukokuu 2016
Ohjaaja: Koivuniemi Merja
Sivumäärä:35
Liitteitä:1

Asiasanat: Kulttuuri, kuntoutus, kulttuurikuntoutaja, sosiaalinen kuntoutus

Opinnäytetyöni tavoitteena oli selvittää kulttuurikuntouttaja koulutukseen osallistuneiden opiskelijoiden henkilökohtaisen osaamisen kehittymistä. Koulutus oli Sastamalan opiston järjestämä pilottihanke 2012-13. Selvitin, miten opiskelijat näkivät oman ammatillisuutensa kehittyneen ja kuinka koulutuksesta saatuja malleja on voitu hyödyntää työyhteisössä opiskelun jälkeen? Lisäksi halusin tuoda esiin opiskelijoiden ajatuksia kulttuurikuntoutuksen tulevaisuudesta.

Lähetin sähköpostilla haastattelukysymykset kaikille koulutukseen osallistuneille, myös niille, jotka olivat keskeyttäneet opintonsa. Vastauksen sain viideltä opintonsa loppuun asti suorittaneelta. Opinnäytetyössäni on laadullisen tutkimuksen elementtejä. Etsiessäni vastauksia tutkimuskysymyksiini hankin laadullista aineistoa eri tavoilla. Tein koulutukseen osallistuneille teemakyselyn, sen lisäksi osallistuin havainnoinnalla verkostoitumistapaamisiin sekä lopputöiden esittelyihin, tarkastelin koulutuksessa tuotettua aineistoa ja tein muutamia puhelinhaastatteluja. Tutkimusmenetelmänä käytin teemahaastattelua ja tutkimusanalyysinä sisällön analyysiä. Lisäksi olen käyttänyt havainnointia ja analysoinut havaintojani.

Projektityöni mukaan kulttuurikuntoutuksen suorittaneet kokivat koulutuksen merkittävänä voimaannuttavana kokemuksena oman luovuuden kehittämisessä. Omaan työhönsä he saivat taide- ja kulttuuriosaamista sekä taitoja kehittää omaa arkityötään kulttuurilla kuntouttamisen suuntaan. Vastaajat kokivat oman ammatillisuutensa kehittyneen. Työyhteisön saaminen mukaan kulttuurilla kuntouttamiseen koulutuksen jälkeen on käynnistynyt hitaasti. Resursointi ja työajan käyttö koetaan ongelmalliseksi, koska kyseiseen kuntoutusmuotoon ei ole varattu omaa aikaa tai henkilöä. Tulevaisuudessa vastaajat näkivät kulttuurikuntoutuksen suurena mahdollisuutena luoda asiakkaille parempaa elämänlaatua. Koulutukseen suhtauduttiin hyvin positiivisesti ja vastaajat toivoivat saavansa sekä itselleen että työyhteisölleen lisää koulutusta kulttuuriosaamisesta.

Kulttuurikuntoutus on epävirallinen kuntoutusmuoto ja se jää usein kolmannen sektorin vapaaehtoistoiminnoksi. Ohjauksella on kuitenkin suuri merkitys tuottaessa asiakkaille taide- ja kulttuurielämyksiä. Koulutettujen kulttuurikuntouttajien osaamista ohjauksessa voitaisiin hyödyntää laajemmin ja verkostoitumisen rakentamista kannattaisi jatkaa hyvän alun jälkeen. Pilottikoulutuksella pohja on rakennettu ja toivottavasti se saa jatkoa tulevaisuudessa.

THE PRACTICAL APPLICATIONS OF CULTURAL REHABILITATION INSTRUCTOR TRAINING IN WORKING ENVIRONMENT

Helenius, Timo

Satakunta University of applied sciences

Degree Programme in Rehabilitation Counselling and Planning

May 2016

Director: Merja Koivuniemi

Number of pages:35

Attachments:1

Keywords: Culture, rehabilitation, social rehabilitation, cultural rehabilitation instructor

The aim of the thesis was to research the development of personal knowledge of those who participated in cultural rehabilitation instructor training. How did the students feel their professional skills had developed? How have they been able to put the things learned in training in practical use in the working place? In addition, I wanted to express what the students thought of the future of the cultural rehabilitation.

Interview questions were sent to all participating in the training by email. This included those who had dropped out. Five students who had all completed their studies replied. My thesis has elements of qualitative research method and method of research I used was themed interviews and analysis of the content. In addition, I have used general observation and made my own analysis based on that.

According to my research those who had completed the cultural rehabilitation training felt it had been a significant and empowering experience in developing their own creativity. To their everyday work they had gotten more art and cultural skills and ways to develop their way of working with cultural rehabilitation. Those who responded felt that their professional skills had developed. Getting the working community involved in cultural rehabilitation has started slowly after the training. Finding the resources and the working time for cultural rehabilitation has been problematic as there is no time and no staff reserved for this purpose. They all thought that in the future cultural rehabilitation was a great way of creating better quality of life to their customer. The training in general was seen very positive and those who responded hoped to receive more training in cultural skills both to themselves and to their working community in general.

Cultural rehabilitation is an informal form of rehabilitation and is often done only by volunteers of the third sector. Guidance does however have a great value in producing art and culture experiences for customers. The knowledge of trained cultural rehabilitation instructors could be used more broadly and developing professional networks should be continued after a good start. The pilot training has been a good start and more will hopefully follow in the future.

SISÄLLYS

1 JOHDANTO.....	5
2 OPINNÄYTETYÖN TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT JA KESKEISET KÄSITTEET.....	6
2.1 Kulttuuri.....	6
2.2 Kuntoutus.....	7
2.3 Kulttuuri ja kuntoutus.....	7
2.4. Sosiaalinenkuntoutus.....	8
2.5. Kuntouttavahoitotyö.....	9
3 AIEMMAT TUTKIMUKSET.....	11
4 KULTTUURIKUNTOUTTAJA KOULUTUS SASTAMALASSA.....	12
5 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA KYSYMYKSET.....	16
6 PROJEKTITYÖN TOTEUTUS.....	16
6.1 Tutkimusmenetelmät.....	16
6.2 Projektityön aineiston keruu.....	18
6.3 Aineiston analysointimenetelmät.....	19
6.4 Opinnäytetyön luotettavuus ja eettisyys.....	21
7 OPINNÄYTETYÖN TULOKSET.....	22
7.1 Henkilökohtaisen osaamisen kehittyminen kulttuurikuntouttaja koulutuksessa.....	22
7.2 Ammatillinen kehittyminen ja koulutuksen hyödyntäminen työyhteisössä...25	
7.3 Näkemys kulttuurin ja taiteen keinoin kuntouttamisesta tulevaisuudessa.....27	
8 POHDINTA.....	28
9 YHTEENVETO.....	32
LÄHTEET.....	34
LIITTEET	

1 JOHDANTO

Sastamalan opistossa toteutettiin kulttuurikuntouttajat koulutuksen pilottihanke 2012–13. Sastamalassa toteutettu kulttuurikuntouttajat koulutus on täydennyskoulutusta, jonka tarkoitus on ohjata käyttämään taidetta ja kulttuuria kuntoutumisen tukena sosiaali- ja terveysalalla. (Sastamalan opiston www-sivu 2015) Hanke oli heti alusta alkaen itseäni kiinnostava ja olisin varmasti hakeutunut siihen mukaan, elleivät nämä nykyiset opinnot olisi olleet kesken. Heti opintojen alkuvaiheessa kehoitettiin miettimään opinnäytetyön aihetta ja ajattelin tehdä työni tästä aiheesta. Opinnäytetyössäni toivoin saavani aineistoa siitä, miten koulutusta voitaisiin jatkaa ja kehittää. Tavoitteena oli saada selville, miten koulutukseen osallistuneet pystyivät työssään laadukkaasti hyödyntämään saamaansa koulutusta. Halusin selvittää, miten kulttuurikuntoutuja kokee saamansa kuntoutuksen.

Kulttuurikuntouttajat koulutukseen lähti alun alkaen mukaan 20 opiskelijaa ja heistä valmistui 14. Tästä ryhmästä keräsin avoimilla teemakysymyksillä tietoa siitä, mitä vaikutuksia koulutuksella on ollut siihen osallistuneille henkilökohtaisesti sekä heidän työyhteisöilleen.

Opinnäytetyö on kvalitatiivinen ja se on toteutettu sähköpostitse teemahaastatteluna ja sisällön analyysillä. Tutkimuksessa halusin saada tietoa osallistuneiden kokemuksista ja miten he ovat hyödyntäneet koulutusta työssään. Vastauksen kyselyyni sain viideltä osallistuneelta. Lisäksi käytössäni on ollut koulutuksen aikana kerätty palautemateriaali. Palautemateriaalin pohjalta kokosin oman näkemykseni esittämiini tutkimuskysymyksiini.

Kevään 2014 aikana osallistuin valmistuneiden kulttuurikuntouttajien verkostotapaamisiin. Tapaamiset ovat vahvistaneet kiinnostustani aiheeseen, koska kulttuuri

tuntuu olevan vielä melko hyödyntämätön voimavara, eikä aiheesta ei löydy kovin paljoa valmista materiaalia. Koulutuksen myötä jokainen voi löytää itsestään uusia ulottuvuuksia kuntouttajana erityisesti kulttuurin laajalla kentällä. On hyvä, että kulttuurikuntoutus on erittäin edullinen kuntoutusmuoto ja samalla se tarjoaa sekä ohjaajalle että ohjattavalle mielekkyyttä työhön ja arkielämään. Tuloksellisuutta ei ole ehkä helppoa mitata, mutta tärkeitä onkin elämän laatu. Elämän laatu on itsellenikin useimmiten etusijalla arvojen puntarissa.

2 OPINÄYTETYÖN TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT JA KESKEISET KÄSITTEET

2.1 Kulttuuri

”Kulttuuri käsitteenä on hyvin laaja. Kulttuurin voidaan ajatella käsittävän kaikkea ihmisten henkisesti ja aineellisesti tuottamaa kokonaisuutta. Historia ja aika ovat muokanneet henkisiä ja aineellisia saavutuksia. Ihmisille on muokkautunut kulttuurista johtuen heidän asuinpaikkansa sijainnista. Läntisillä ja itäisillä kulttuureilla on omat piirteensä samoin kuin pohjoisilla ja eteläisillä.” (<http://www.suomisanakirja.fi>)

Kulttuuri voi olla ihmisen tai häntä ympäröivän yhteisön ruumiillisten ja henkisten taitojen kehittämistä. Kulttuuri voi olla ihmisten oman ajattelun ja heidän vakiintuneiden toimintatapojen muodostuminen aikojen saatossa. Näistä on monia hyviä esimerkkeinä kuten liikuntakulttuuri, perinne- ja tapakulttuuri.

Sivistys on aina yhdistetty kulttuurin tuottamiseen. Toisaalta sana kulttuuri taasen on yhdistetty merkitykseltään sanaan sivistys. Sivistys taas on liittynyt usein maanviljelyskulttuuriin. Viljely tapahtumana on hyvin konkreettisella tasolla maanviljelyssä, mutta henkisellä tasolla samaa viljely ajatusta voidaan käyttää kun ajatellaan koulutuksen kehittämistä. (Nykysuomen sanakirja 1996, 570)

Kulttuuri on: Suomisanakirjan mukaan kokonaisuus, jonka yhteisö tai koko ihmiskunta on aikanaan luonut. Toisaalta sen voidaan ajatella olevan ihmisten aikaan saama tiede ja taide maailma. Ihmisten henkisten tai ruumiillisten taitojen kehittämistä, niin että niistä muodostuu vakiintuneita toimintatapoja. Kulttuuri voi olla tutkimuksen kehittämistä ja kouluttautumista. Kansoille tai ihmisryhmille muodostuneet toimintatavat ja perinteet ovat käsitteenä kulttuuria. Hyvänä esimerkkinä ovat ominaiset korkeakulttuurit, taide ja ooppera tai muut samankaltaiset kulttuurimuodot.(Suomisanakirja 2015)

2.2 Kuntoutus

Kuntoutuksella pyritään saavuttamaan päämäärä kuntoutuminen. Kuntoutumisen näkökulmasta kuntoutus voidaan määritellä ihmisen tai ihmisen ja ympäristön muutosprosessiksi, jonka tavoitteena on toimintakyvyn, itsenäisen selviytymisen, hyvinvoinnin ja työllisyyden edistäminen. Kuntoutus on suunnitelmallista ja monialaista, usein pitkäjänteistä toimintaa, jonka tavoitteena on auttaa kuntoutujaa hallitsemaan elämäntilanteensa. Kuntoutus eroaa tavanomaisesta hoidosta ja huollosta monialaisuutensa ja menetelmiensä vuoksi. Hoidon ja kuntoutuksen raja ei kuitenkaan ole kaikissa tilanteissa selvä, eikä sitä ole aina tarpeen vetääkään. Kuntoutujan oma osallisuus kuntoutusprosessissa ja vaikuttaminen ympäristöön ovat tämän päivän kuntoutuksen ydinkysymyksiä. Kuntoutus on saamassa yhä enemmän psykososiaalisia ja sosiaalisia ulottuvuuksia.

(Kuntoutusselonteko 2002)

2.3 Kulttuuri ja kuntoutus

Etymologian eli sanojen alkuperää selittävän sanakirjan mukaan kulttuuri sanana, tulee ruotsinkielisen sanasta kultur sekä latinan cultura eli muokkaus, viljelys, kehitys, jalostus, kunnioitus. (Nykysuomen sanakirja 1996, 590 ja 591) Englannin sanakirjan

mukaan sana culture vastaa suomen sanoja viljelys, sivistys ja kulttuuri. Ruotsin sanakirjan kultur -sanan suomennoksia ovat edellisten lisäksi hoito, viljelmä ja istutus. (Tupla sanakirja, 1973). Minua kiehtoo erityisesti kulttuuri sanan määritelmät kehitys, jalostus ja kunnioitus. Näiden määritelmien mukaan kulttuuri sanana itsessään on jo lähellä sitä, mihin kuntoutuksella usein pyritään. Nykysuomen sanakirjasta ei löydy sanalle kuntoutus määritelmää, mutta se määrittelee käsitteen kuntouttaa, parempaan kuntoon saattamiseksi. Kunto taas on henkilön ruumiillista tai henkistä valmiutta, kyvykkyyttä ja kelpoisuutta. (Nykysuomen sanakirja 1996, 590 ja 591).

Sastamalan opisto ei määrittele kulttuurikuntoutusta sanana, mutta opiston tavoitteissa ja koulutuksen sisällössä se tulee esille. Kulttuuri rinnastetaan siinä taiteeseen. Koska kulttuuri on omasta mielestänikin hyvin laaja käsite ja kattaa kaiken ihmisen tekemän aineellisen ja aineettoman toiminnan. On huomionarvoista, että taide nostetaan esille kulttuurikuntoutuksessa. Taide taas on merkityksellisiin aistipohjaisiin elämyksiin tähtäävää luovaa toimintaa ja sen tuloksia. Taiteessa, kulttuurin osana, on oleellista merkityksellinen, aisteihin pohjautuva elämys, kokemus. (suomisanakirja.2015). Oma merkityksellinen kokemus on oiva perusta myös kuntoutukselle, jossa yksilön oma osallisuus on keskiössä.

Kulttuurikuntoutuskoulutuksen tavoitteiden mukaan oleellista on taiteen ja kulttuurin saatavuuden parantaminen sosiaali- ja terveystalvueluita tuottavissa organisaatioissa eli helpottaa ihmisten taidekokemusten syntymistä elämäntilanteesta riippumatta. Kulttuurikuntoutuskoulutus pyrkii kehittämään em. organisaatioiden työntekijöiden kuntouttavaa työtettä taiteen ja kulttuurin keinoin. Tätä koulutus tarjosi osallistujilleen, antamalla heille myös omia kulttuuri- ja taide-elämyksiä. Jos tavoitteiden mukainen yhteistyö lisääntyy taide- ja sosiaalialoilla, on laajemminkin yhteisöillä mahdollisuus kehittyä ja kehittää omaa kulttuuriaan ja hyvinvointiaan.

2.4. Sosiaalinen kuntoutus

Sosiaalisella kuntoutuksen tavoitteena on saada kuntoutujan arkipäivän toimintojen sujuvuus paremmaksi sekä toimintakyky paremmaksi. Vuorovaikutussuhteita pyritään myös parantamaan ja luomaan ympäristö jossa ne mahdollistuvat. Tavoitteilla

tuetaan kuntoutujan sosiaalisten tilanteiden hallintaa ja tuetaan mahdollisuutta osallistua tasavertaisesti yhteiskunnan toimintoihin. (Järvikoski & Härkäpää 2011,22.)

Sosiaalihuoltolain tarkoituksena on edistää ja ylläpitää kuntalaisten hyvinvointia sekä sosiaalista turvallisuutta, vähentää eriarvoisuutta ja edistää osallisuutta. Lain tavoitteena on turvata yhdenvertaisin perustein tarpeidenmukaiset, riittävät ja laadukkaat sosiaalipalvelut sekä muut hyvinvointia edistävät toimenpiteet. Lisäksi lain tavoitteena edistää asiakaskeskeisyyttä ja asiakkaan oikeutta hyvään palveluun ja kohteluun sosiaalihuollossa. Pyrkimyksenä on myös kohentaa yhteistyötä sosiaalihuollon ja kunnan eri toimialojen ja muiden toimijoiden välillä tavoitteiden toteuttamiseksi. Lain tavoitteena on taata mahdollisimman hyvät palvelut, joilla pyritään edistämään ja ylläpitämään asiakkaiden, perheiden sekä yhteisöjen sosiaalista turvallisuutta ja toimintakykyä. (Sosiaalihuoltolaki, 2014/1301, 1-2§.)

Edelliseen viitaten näen kulttuurikuntoutuksen osana sosiaalista kuntoutusta. Kulttuurikuntoutus ei ole virallinen kuntoutusmuoto, mutta se voisi hyvin tukea sosiaalista kuntoutumista. Kulttuurin eri keinoin annetaan kuntoutujalle virikkeitä ja työkaluja selviytyä arjen askareista. Kuntoutujan toimintakykyisyyttä parannetaan mielekkäällä toimintatavoilla. Ryhmätoiminnassa vuorovaikutuksen mahdollisuudet lisääntyvät.

2.5. Kuntouttava hoitotyö

Kulttuurikuntouttaja koulutuksen perusajatuksena oli kouluttaa perustyötä tekevästä hoitohenkilökunnasta kulttuurin keinoin kuntouttajia. Hoitotyön lomaan voidaan liittää kuntouttavia elementtejä, joissa käytetään erimuotoisia kulttuurin osa-alueita. Jokainen hoitotyön tekijä voi näissä soveltaa omia vahvuuksiaan. Musiikin, teatterin, käsityön, kuvataiteen yms. keinoin voidaan tehdä hoidettavan arjesta viihtyisämpää ja saada myös elämään sisältörikkautta.

Palvelun hyvä laatu on yleisesti hyväksytty tavoite kaikessa hoitotyössä. Kuntouttava hoitotyö on merkittävä tekijä laatua mietittäessä. Laatu syntyy hoitotyössä arkipäivän kohtaamisissa asiakkaan ja hänen omaistensa kanssa, se on sairauksiensa hoitoa ja elämänhallinnan tukemista. Laatu on myös ammattitaidon ja oman persoonallisuuden

käyttöä työtilanteissa. Kuntouttava hoitotyö voi olla mukana näissä kaikissa edellä mainituissa tekijöissä. Laatu siis toteutuu arkipäivän työssä. Laadulle luodaan edellytykset peruskoulutuksessa, jatkokoulutuksessa, jota kulttuurikuntouttajakoulutuskin on sekä työyhteisöjen johtamisessa. Hyvä ja laadukas kuntouttava hoitotyö tulee ymmärtää moniulotteisena kokonaisuutena, jonka yhtenä merkittävänä tekijänä on kulttuuri.

(Voutilainen ym. 2002,14.)

Hoitotyötä tekevät eivät perinteisesti ole olleet näkyvässä roolissa kuntoutujan kuntoutusprosessissa, vaan he ovat toimineet hoitamisen ja kuntoutuksen arkipäiväisissä toimissa ja tapahtumissa kuntoutusta tukevana ohjaajina joko tietoisesti tai tietämättään. Kuntouttava työote käsitteenä on ollut käytössä vasta lyhyehkön ajan. Se korostaa niin kodinomaisessa kuin laitoshoidossakin jokaisen hoitotilanteen toteuttamista asiakkaan toimintakyky ja voimavarat huomioon ottavalla tavalla. Tästä voidaan käyttää myös nimitystä kuntoutumista edistävä hoitotyö. Käytännössä tämä tarkoittaa, että asiakas tekee kaiken sen mihin pystyy itse ja kuntouttava hoitotyöntekijä toimii ohjaajana ja motivoijana. (Voutilainen ym. 2002,43.)

Viime vuosina on kulttuurin kentällä puhuttu paljon yhteisötaiteesta ja hoivataiteesta, joita taiteilijat tekevät sosiaali- ja terveysalan laitoksissa ja erilaisten yhteisöjen kanssa. On kiinnostavaa seurata, millä tavalla taiteilijoiden työpanos vaikuttaa sosiaali- ja terveysalalla. Se on selvää, että taiteella pyritään hyvään elämään. Jää nähtäväksi, kuinka aihetta aletaan tutkia ja asetetaanko hoiva- tai yhteisötaiteelle kuntoutuksellisia tavoitteita ja kuinka niitä mitataan. Taiteilijat ovat omalla panoksellaan tukemassa kuntouttavaa hoitotyötä kulttuurin ammattilaisina ja yhteistyökumppaneina.

3 AIEMMAT TUTKIMUKSET

3.1 Aiemmat tutkimukset aiheesta kulttuurikuntoutus

Hakusanalla kulttuurikuntoutus löysin ainoastaan yhden aihetta käsittelevän opinnäytetyö. Työ on Sanna Ihanuksen opinnäytetyö Helsingin Metropoliaan. Sen otsikkona on mummujen kulttuurikuntoutus.

Ihanuksen kehittämistehtävässä oli asetettu tavoitteeksi luoda uusi Kulttuurikuntoutus –niminen palvelumalli. Palvelumallissa kuntoutuksen toimijaksi oli ajatuksena rakentaa verkostomainen organisaatio, joka välittää kulttuuripalveluita tarvitseville. Kehittämistyön tarve tuli esiin näkemyksestä, että soveltavan taiteen palveluille olisi huomattavasti enemmän kysyntää kuin niitä on tarjolla. . Taiteen ja kulttuurin hyvinvointivaikutuksia on havaittu paljon tutkimuksissa ja palvelumallissa on tavoitteena soveltavan taiteen keinoin saada aikaan ennaltaehkäisevää vanhoihin ihmisiin kohdistuvaa kuntoutusta. Palvelun kohderyhmänä ovat kotona asuvat ikäihmiset. (Ihanus 2012).

Hakusanoilla kulttuuri ja taide löytyivät theseuksesta teatteria ja kulttuuria käsittelevä lopputyö vuodelta 2013.Meusel ja Setälä olivat tutkineet teatteria ja kulttuuria psyykkisenä voimavarana. Tutkimuksessaan vastaajat olivat kokeneet teatterin eheyttävänä sekä voimavaroja lisäävänä tekijänä. Teatterikulttuurin harrastaminen ruokkii luovuutta, lisää yhteisöllisyyttä ja edesauttaa tunteiden käsittelyä. Tutkimuksessa oli kiinnitetty erityisesti mielenterveyttä tukeviin näkökulmiin. (Mausel & Setälä 2013)

Hakusanoilla kulttuuri ja taide löytyi useampiakin tutkimusjulkaisuja. Hyvä arki vanhukselle – voimavarojen aktivoiminen taidelähtöisillä menetelmillä on samannimisen hankkeen loppuraportti. Kyseisessä hankkeessa Turun ammattikorkeakoulun Taideakatemian AMK-tutkinto-opiskelijat ja terveysalan ylempää koreakoulututkintoa suorittavat opiskelijat yhdessä toteuttivat työpajoja, joissa lähtökohtana oli kuntouttaminen taiteen keinoin. Työpajojen tulokset olivat hyvin positiivisia ja kaikki osallistuneet kokivat voimaantumista. Erityisesti aito kohtaaminen ja vanhuuden arvostaminen koettiin tärkeiksi. Hankkeessa kulttuurin ja taiteen mahdollisuus nähtiin

kuntoutuksen osiona, josta voitaisiin luoda systemaattista koulutusta. (Routasalo, Toivonen & Rautiainen 2013)

Sastamalan opisto on luonut kotisivuilleen kulttuurikuntouttaja koulutukselle omat sivustonsa, joilta voi seurata ajankohtaista tietoa koulutuksen jatkosta. Koulutuksesta tehtyä hankeraporttia olen käyttänyt työssäni hyödyksi.

4 KULTTUURIKUNTOUTTAJA KOULUTUS SASTAMALASSA

Kulttuurikuntouttajat oli Sastamalassa 2012–13 pilotoitava täydennyskoulutus taiteen ja kulttuurin hyödyntämisestä kuntoutumisen tukena sosiaali- ja terveysalalla. Pilotointivaiheessa opiskelijoiksi otettiin ensisijaisesti vanhusten ja vammaisten kanssa hoitotyötä tekeviä oman alansa ammattilaisia. Koulutusta järjestivät yhdessä Sastamalan Kulttuuripalvelut, Sastamalan Opisto, Sotesi (Sastamalan seudun sosiaali- ja terveyspalvelut) sekä SASKY (Sastamalan koulutuskuntayhtymä). Pilotointia rahoitti Pirkanmaan taidetoimikunta. (Kaarokallio H., Tähti T. Sastamalan opiston www-sivut).

Sastamalan kulttuurikuntouttajat -hankkeen tavoitteet olivat hankkeen käynnistyessä:

- 1) Taiteen ja kulttuurin saatavuuden parantaminen ja hyödyntämisen lisääminen laitos- ja kotihoidossa.
- 2) Sosiaali- ja terveysalan työntekijöiden ammatillisen kasvun ja kuntouttavan työotteen kehittäminen taiteen ja kulttuurin keinoin.
- 3) Uudenlaisen paikalliseen yhteistyöhön pohjautuvan sosiaali- ja terveys- ja kulttuurialaa yhdistävän toimintamallin luominen.

(Kaarokallio H., Tähti T. Sastamalan opiston www-sivut).

Pilottihankkeen myötä on tapahtunut paljon: Uusia ja erilaisia asioita on syntynyt Sastamalaan ja sen lähialueilla toimiviin hoiva- ja kuntoutuspalveluja tuottaville ta-
hoille. Koulutukseen osallistuneet ovat tehneet koulutukseen kuuluvat projektityöt
työpaikoilleen. Koko koulutuksen punainen lanka ovat olleet juuri nämä, kehittämis-
tehtäväksi kutsuttu, opiskelijoiden oma projekti. Kehittämistehtävässä opiskelijat
kokeilivat itseään ja asiakkaitaan kiinnostavaa kulttuuritoimintaa omalla terveys- tai
sosiaalialan työpaikallaan muutaman kuukauden ajan. Opiskelijat huomioivat kokei-
luissaan asiakkailta, omaisilta ja työyhteisöltä saamansa palautteen sekä miettivät,
kuinka projekti saisi jatkuvuutta koulutuksen päättymisen jälkeen. (Kaarokallio H.,
Tähti T. Sastamalan opiston www-sivut).

Kehittämistyössä opiskelijat olivat saaneet tehtäväkseen realistisen toimintatavan
luomisen huomioiden talous, aika- ja henkilöstöresurssi sekä soveltuvuus omaan
työpaikkaan. Tehtävässä piti myös huomioida työyhteisön saaminen mukaan kehitet-
tyyn toimintaan. Toiminta tulisi saada juurrutetuksi työpaikalle ja varmistua sen jat-
kuvuudesta koulutuksen jälkeen. (Kaarokallio H., Tähti T. Sastamalan opiston www-
sivut).

Kehittämistehtäviä valmistui 13, koska yhden tehtävistä oli tehnyt opiskelija pari.
Lyhyesti kuvaus minkä tyyppisiä kehittämistehtävät olivat:

1. Elämänkaarikansio: Kansiossa kuvataan vanhuksen ja hänen omaistensa sa-
noin vanhuksen elämää alusta tähän päivään saakka.
2. Matilda helmiä -tauluprojekti: Kantavana ajatuksena oli kierrätys ja tunnus-
teltava taide. Löytyneitä materiaaleista tehdyt taulut asetettiin eri yksiköihin
nähtäviksi ja tunnusteltaviksi.
3. Poppanan kudontaa: Kudontaan oli yhdistetty oheistoimintaa kuten muistelua
ja kuteiden leikkaamista.
4. Kuvitettu lauluvihko kotihoidon käyttöön: Samalla oli järjestetty neljä pi-
dempää laulutuokiota lauluvihon lauluista.
5. Toimintakeskuksen blogi-sivut: Toimintakeskuksen asiakkaat voivat ohjatusti
täyttää blogia omilla teksteillään ja kuvillaan.

6. Luovantoiminnan kerho: Kerho on joka toinen viikko kokoontuva kehitysvammaisten palveluyksikön onnistumisia tavoitteleva yhteisöllinen kokoontuminen.
7. Yhteiset viittomakielentuokiot: Ohjaajien ja toimintakeskuksen asiakkaiden yhteisen kommunikoinnin vahvistamiseksi luotu viittomien harjoittelu hetki.
8. Taidepolku 1 ja 2: Työvalmennuksessa toimiva pienryhmä jonka tavoitteena on kuvataiteen kautta vahvistaa asiakkaan ryhmätyöskentelyä, keskustelurohkeutta ja itse ilmaisua.
9. Toimintaa, jossa vanhukset ja lapset tapaavat toisiaan: Tehostetun palveluasumisen yksikössä ja päiväkodin kanssa yhteistyössä organisoidut lasten ja vanhusten toiminnalliset yhteishetket.
10. Viriketoimintaa kuvataiteen ja teatterin keinoin: Vanhusten, vammaisten ja mielenterveysasiakkaiden kanssa oli tehty yhdessä draaman ja kuvataiteen keinoin muistelu ja rupattelutuokioita. Aiheet muokattiin kuviksi ja kuvista tehtiin lopuksi näyttely.
11. Oman työpaikan virike- ja kulttuuritoiminnan kartoitus ja kehittäminen: Omasta työpaikasta oli kerätty vuoden aikana tapahtuneet virike- ja kulttuuri-toiminnot. Sen ohjalta tehtiin arvio, minkälaista toimintaa voitaisiin lisätä muistisairaiden ryhmäkotiin.
12. Metsähuone kehitysvammaisten asumisyksikköön: Kehitysvammaisten asumisyksikköön tehtiin rauhoittumistila haasteellisesti ja rauhottomasti käyttäytyville asiakkaille. Tilaa voidaan käyttää myös aistiharjoituksiin. Tila on esteettisesti rauhoittava ympäristö.
13. Karaoketansseilla juhlaa vanhusten laitoksarkeen: Säännöllinen toimintatuokio jossa musiikin ja tanssin keinoin mahdollisuus lisätä arjen viihtyvyyttä ja hyvinvointia vanhusten palvelukodissa.
(Kaarokallio H., Tähti T. Sastamalan opiston www-sivut).

Opiskelijoiden tekemät kehittämistehtävien selonteot ovat antoisaa kuultavaa niin hoito- kuin kulttuurialan näkökulmasta. Kulttuuri otsikon alla on kirjoitettu paljon kokeiluista, joissa hoitolaitoksissa on hyödynnetty kulttuuriosaamista. Toisaalta hoi-

tohenkilökunnan omista keinoista yhdistää kulttuuriosaamista hoitotyöhön ei ole vielä kovin paljon näyttöä. Kulttuurikuntouttajat koulutuksella pyritään herättelemään hoitohenkilökunnan kiinnostusta kulttuuriosaamiseen.

Koulutuksessa haettiin uusia keinoja, joilla voitaisiin tuoda paremmin esiin kulttuurin monimuotoisuutta sosiaali- ja terveysalalla. Opiskelijoiden rinnalla kulki koko ajan kaksi oppimisen ohjaajaa, jotka ohjasivat myös paikallisia eri alojen erityisosaajia koulutuskokonaisuuden suunnittelussa. Opetuspaketissa saatettiin yhteen sekä toiminnallista että tiedollista oppimista, eri kerroilla käsiteltiin erilaisia aihealueita suvaitsevaisuudesta kommunikaatioon monimuotoisten vaihtelevien taiteenlajien keinoin. Opetuksella tähdättiin sekä oman luovan ajattelun herättelemiseen että taiteesta inspiraation ammentavien menetelmien lisäämiseen. Näin voitiin kartuttaa opiskelijoiden ammatillista työkalupakkia.

Koulutusta käynnistettäessä oli ajatuksena saada yhteen mahdollisimman paljon paikallista asiantuntemusta ja lisätä yhteistyön kautta saatavia uusia mahdollisuuksia. Järjestäjinä toimivat paikalliset organisaatiot, opettajiksi saatiin paikallisia asiantuntijoita ja lähipäivien koulutus tapahtui hoito-, kulttuuri- ja kasvatustalouden yksiköissä eri puolilla Sastamalaa.

Kaikki koulutukseen osallistuneet olivat keski-ikäisiä naisia. He työskentelivät vanhustentyössä, kehitys-vammaisten työtoiminnassa tai asumispalveluyksiköissä. Valtaosa oli työskennellyt sosiaali- ja terveysalalle eri tehtävissä jo pitkään. Osalla oli työssään asiakkaita ohjaava työnkuva ja osa teki hoitotyötä.

Aivan uuden koulutusmallin avulla luotiin toimintamalli, jonka toivottiin kiinnostavan monia eri tahoja, jotka aikovat järjestää jotain yhteisöllisesti, paikallisiin voimavaroihin pohjautuvaa kulttuurin kehittämistyötä. (Sastamalan opiston www-sivut 2015.)

5. OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA KYSYMYKSET

Projektityöni käsittelee Sastamalan opistossa järjestettyä kulttuurikuntoutuskoulutusta. Työssäni olen halunnut selvittää koulutukseen osallistuneiden kokemuksia sekä selvittää, miten he ovat pystyneet hyödyntämään opittua työelämässä. Tavoitteena oli saada selville, miten kulttuurikuntoutuskoulutus tukee työyhteisöjen kuntouttavaa hoitotyötä. Projektista saaduilla vastauksilla kuntouttavaa hoitotyötä tekevät hoitajat ja ohjaajat voivat vastaisuudessa kehittää kuntouttavaa hoitotyötä asiakaslähtöisemmäksi ja tarkoituksenmukaiseksi. Tarkoituksena on kulttuurin keinoin tukea sosiaalista kuntoutusta ja asiakkaan arkea.

Opinnäytteen kysymykset:

1. Miten kulttuurikuntouttaja opiskelijat kokivat henkilökohtaisen osaamisensa kehittymisen kulttuurikuntouttaja koulutuksessa?
2. Miten kulttuurikuntouttajaopiskelijat kokivat oman ammatillisen kehittymisensä kulttuurikuntouttajana ja miten he pystyvät hyödyntämään sitä työyhteisössä?
3. Mikä on kulttuurikuntouttaja koulutuksen käyneiden näkemys kulttuurin ja taiteen keinoin kuntouttamisesta tulevaisuudessa?

6. PROJEKTITYÖN TOTEUTUS

6.1 Menetelmät

Projektityöni kohdistuu Sastamalan opiston järjestämään kulttuurikuntouttaja koulutuksen osallistuneisiin sosiaali- ja terveystieteiden ammattilaisiin, jotka hakivat koulutuksesta lisäosaamista kulttuurin hyödyntämisestä omassa työssään ja työyhteisössä. Heidän antamansa vastaukset ja asioille antamansa merkitykset ovat tutkimuksessani

keskeisiä. Projektityöni kysymykset ovat saaneet vaikutteita myös erilaisista kirjallisuuslähteistä, kirjoittajan kokemuksista, havainnoista ja omista pohdinnoista

Projektityössäni olen lähestynyt aihetta laadullisen tutkimuksen eli kvalitatiivisen tutkimuksen näkökulmasta. Siinä pyritään ymmärtämään ihmisten omia ajatuksia, käyttäytymistä ja kokemuksia erilaisissa ympäristöissä. Kvalitatiivinen lähestymistapa sopii työhöni, koska halusin saada kulttuurikuntoutuskoulutukseen osallistuneiden kokemuksia ja ajatuksia aiheesta. Kvalitatiivinen tutkimus perustuu kokonaisvaltaiseen tiedon keruuseen. Aineisto kerätään todellisesta tilanteesta, jossa vastaajat ovat itse läsnä. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2004, 152-155.)

Projektityöni ei ole tutkimus, koska se ei täytä tutkimuksella asetettuja kriteerejä. Projektityössäni olen kuitenkin käyttänyt laadullisen tutkimuksen elementtejä, kuten aineiston keruu ja sen analysointi. Niiden avulla olen saanut muodostettua itselleni kokonaisuuden aiheesta ja välitän sitä muille tämän työni välityksellä.

Aineistoa projektityöhön olen kerännyt monista lähteistä. Kaikille kahdellekymmenelle kulttuurikuntoutukseen osallistuneille lähetin laatimani kyselyn sähköpostitse. Kyselyn lähetin myös niille, jotka olivat syystä tai toisesta keskeyttäneet koulutuksen. Valmistuneista neljästätoista viisi vastasi kyselyyn. Kyselyn joudun toistamaan kolmesti saadakseni nämä viisi vastausta. Mielestäni tämä määrä ja muu aineistoni on riittävä laaja tämän projektityön tekemiseen. Saadakseni syvällisempiä vastauksia tapasin myös koulukseen osallistuneita ja soitin muutamalle, pyytäen heitä vastaamaan kyselyyni. Vastaamatta jättäneet vetosivat työkiireisiinsä, eivätkä tämän vuoksi halunneet osallistua projektityöhöni.

Käytössäni on ollut myös kaikki kulttuurikoulutukseen liittyvä materiaali. Koulutuksen aikana osallistuneiden antamat palautteet sekä kulttuurikoulutuksesta laadittu loppuraportti ovat olleet hyvänä lisänä aihetta koostaessani.

Lisäksi olen osallistunut koulutuksen aikana ja jälkeen järjestettyihin verkostotapaamisiin, joissa osallistuneet ovat jakaneet kokemuksiaan ja opittua tietoa toisilleen. Tapaamisissa on myös suunniteltu jatkoa, kuinka työpajamuotoisesti kulttuurikoulutuksen antia jaetaan eteenpäin sosiaali- ja terveysalan kuntouttavassa hoitotyössä.

6.2. Projektityön aineiston keruu

Sovittuani Sastamalan opiston kulttuurikuntoutus koulutuksen vastaavien opettajien kanssa tutkimustyöstäni, aloitin yhteistyön opettajien ja osallistuneiden oppilaiden kanssa tutustumalla heihin verkostotapaamisissa. Verkostotapaamisissa opiskelijat esittelivät koulutukseen liittyviä lopputöitään ja vaihtoivat ajatuksia koulutuksen etenemisestä. Samalla pääsin esittelemään opiskelijoille omaa lopputyöni aihetta ja aineiston keruu alkoi.

Verkostotapaamisissa oli paikalla vain osa opiskelijoita, joten en päässyt informoimaan kaikkia työstäni kerralla. Osaa opiskelijoista en tavannut yhdessäkään tapaamisessa. Ymmärsin, että ne opiskelijat, jotka saivat käyttää työaikaansa tapaamisiin, saapuivat paikalle.

Koulutuksen vastaavilta opettajilta sain kaikkien osallistuneiden sähköpostiosoitteet ja näille lähetin kyselyn. Kyselyn saivat myös ne opiskelijat, jotka olivat jättäneet opiskelunsa kesken. Kaikilla koulutukseen osallistuneilla oli siis yhtäläiset mahdollisuudet vaikuttaa työhöni. Kyselyllä hain vastausta pääotsikossa 5 esittelemiini kysymyksiin. Tutkimuskysymysten sisältöä pohdin yhdessä kulttuurikuntouttajat koulutuksen vastaavan ohjaajan kanssa. Vaihdettuamme ajatuksia kyselyn sisällöstä, päädyin seitsemään kysymykseen. Kyselylomake on liitteenä nro 1, tämän työn lopussa. Sain vastauksia hyvin pitkällä aikajaksolla.

Olen kerännyt materiaalia myös verkostotapaamisissa havainnoimalla ja tekemällä muistiinpanoja. Tapaamisissa opiskelijat kertoivat opiskelun kulusta ja esittelivät tekemiään lopputöitä. Tapaamisissa sovittiin myös valmistumisen jälkeen toteutettavista työpajoista, joissa on tarkoitus viedä kulttuurikuntoutus koulutuksen antia eteenpäin. Tapaamisista kertyi itselleni materiaalia kolme arkkia. Tärkeintä oli kuitenkin tavata ihmisiä jotka olivat osallistuneet koulutukseen ja kuulla heiltä omakohtaisia kokemuksia. Verkosto tapaamisissa opiskelijat pystyivät jakamaan tunteksiään siitä, kuinka opiskelu on vaikuttanut heidän omaan kuntouttamisideologiaansa. Kulttuurin osuus oli saanut runsaasti lisää merkitystä koulutukseen osallistuneiden oman työn toteutuksessa.

Koulutukseen kuului myös työpajoja, joissa opiskelijat esittelivät omien lopputöidensä aiheita ja tarjosivat samalla muille mahdollisuuden saada virikkeitä kulttuurin toteuttamiseen omassa työssään. Työpajoihin ovat voineet tutustua lähinnä Sotesin alaisuudessa työskentelevät sosiaali- ja terveysalan työntekijät. Työpajat on viety työpaikoille, jotta kynnys tutustumiseen olisi mahdollisimman matala. Työpajoissa olen kerännyt havainnointitietoa ja omakohtaista kokemusta kulttuurikuntoutuksen mahdollisuuksista.

Kulttuurikuntouttaja koulutuksen vastaavilta opettajilta olen saanut käyttööni koulutuksen aikana opiskelijoita kerätyt palautteet ja loppuraportin, joita olen voinut käyttää avuksi etsiessäni vastauksia tutkimuskysymyksiini.

Työssäni pyrin analysoimaan saamaani materiaalia laadullisella tutkimusmenetelmällä. Oleellista on, että kerätty tieto on mahdollisimman kattavaa. Koulutukseni ja oma kokemukseni tutkittavasta aiheesta on tärkeää kokonaisuuden ymmärtämisessä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 85).

6.3. Aineiston analysointimenetelmä

Olen pyrkinyt saamaan projektityön kerätystä aineistosta tiiviin ja selkeä kuvauksen sisällön analysointimenetelmällä. Laadullisessa analyysissä tutkittu tieto on aineistolähtöistä eli induktiivista sekä teorialähtöistä eli deduktiivista. Tämän opinnäytetyön sisältöä on tulkittu aineistolähtöisesti.

Projektityöni aineisto kuvaa kulttuurikuntouttajat koulutukseen osallistuneiden opiskelijoiden kokemuksia koulutuksen soveltamisesta työelämään. Aineiston käsittely alkoi opiskelijoita pyydettyjen sähköpostitse pyydettyjen vastausten kokoamisella. Vastaukset pystyin tulostamaan suoraan sähköpostista ja niitä kertyi 5 sivua. Osaan vastauksista pyysin analyysin tarkentamiseksi vielä puhelimitse tarkennuksia. Opiskelijoiden vastausten rinnalle analyysiä tehdessäni otin vielä Sastamalan opistolta saamani kaikkien opiskelijoiden palautemateriaalin opiskelun ajalta. Palaute oli kerätty opiston ohjaavien opettajien tekemään loppuraporttiin kulttuurikuntouttajat kou-

lutuksesta. Samoin käytin keräämiäni muistiinpanoja verkostotapaamisista rinnakkaisena materiaalina. Lisäksi analyysia tehdessäni olen hyödyntänyt työelämän havainnointia niiden opiskelijoiden osalta, joita olen omassa työympäristössäni voinut seurata. Omassa työympäristössäni näitä opiskelijoita oli kolme ja he kaikki vastasivat kyselyyni.

Projektityöhöni keräämäni aineiston pilkoin työni kolmeen osaan opinnäytetyöni kysymysteemojen puitteissa. (Henkilökohtaisen osaamisen kehittyminen, ammatillinen ja työyhteisön kehittäminen sekä tulevaisuuden ajatukset taiteen- ja kulttuurin keinoin kuntouttamisesta). Materiaalista keräsin kysymysteni kannalta oleelliset tiedot ja ilmaisut. Liitin kirjoittaessani materiaaliin omaan ajatteluuni perustuvaa havainnointiainesta. Työssäni näkyikin vahvasti oma kokemukseni havainnointiin perustuvasta aineistosta. Analyysiä tehdessäni käytin omaa kokemusta ja ajattelua taiteen ja kulttuuriin keinoin kuntouttamisesta, vaikka itse en ole käynyt kyseistä koulutusta.

Työni materiaalia olen tulkinnut havaintojen perusteella. Havainnointi on tieteellisen tutkimuksen perusmetodi, jota käytetään havaintojen keräämiseen tutkimuksessa. Havainnointi on tietoista tarkkailua, eikä vain asioiden ja ilmiöiden näkemistä. Havainnointimenetelmällä saadaan tietoa siitä, toimivatko ihmiset siten, kuin he sanovat toimivansa. (Vilka 2006, 37.)

Havainnointi voi olla ennalta tarkasti suunniteltua ja hyvin jäsenneiltyä tai hyvin vapaata ja havainnoitavan kohteen toimintaan mukautunutta. Projektini aikana minulla on ollut mahdollisuus havainnoida opiskelijoiden toimintaa niin opiskeluaikana kuin myöhemmin työelämässä. Omassa opinnäytetyössäni havainnointi oli hyvin vapaa- muotoista. Havainnoista tein muistiinpanoja, joita kertyi viisi käsinkirjoitettua arkkia. Havainnointi antoi analyysin tekoon paljon pohdittavaa koulutuksen tiimoilta. Pohdintaan tulikin näin ”musta tuntuu” ajatteluni tuntumaa, mutta itse koin sen tärkeäksi tehdessäni analyysiä tästä aiheesta.

Havainnointia tehdessä pyritään saamaan välitöntä, suoraa tietoa havainnoitavista kohteista. Havainnoinnin kohteena voi olla esimerkiksi yksilöiden, ryhmien ja organisaatioiden toiminta ja käyttäytyminen. Havainnointia suoritettaessa päästään tutkit-

tavan kohteen luonnolliseen ympäristöön, jolloin voidaan välttää muiden menetelmien ongelmakohtia. Havainnointimenetelmä soveltuu parhaiten nopeasti muuttuviin ja vaikeasti ennakoitaviin tutkimustilanteisiin sekä tilanteisiin, joista halutaan saada tietoa, mutta tiedon hankinta on muiden menetelmien avulla vaikeaa. (Hirsjärvi, Remes & Saja-vaara 2008, 208.)

6.4. Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Tutkimuseettinen neuvottelukunta on luonut ohjeet ihmistiedettä käsittelevästä tutkimuksesta. Niiden mukaisesti eettiset periaatteet jaetaan kolmeen osa-alueeseen.

1. Tutkittavan kohteen itsemääräämisoikeutta tulee aina kunnioittaa
2. Kenellekään ei saa aiheuttaa vahinkoa
3. Yksityisyyden suoja tulee säilyttää.

(Tampereen yliopiston www-sivut 2015)

Tutkimukseen osallistuminen on ollut osallistujille täysin vapaaehtoista. Osallistujille on kerrottu tapaamisissa tutkimuksen aiheista ja kulusta. Lähettämässäni sähköposti kyselyssä olen esitellyt itseni, aiheen, käyttötarkoituksen sekä kohteen johon tutkimus tehdään. Koska kyselyyni vastanneita on vain viisi, he voivat olla tunnistettavissa vastaustensa perusteella. Taustatietoja työssäni ei kuitenkaan ole näkyvissä, joten vastaajat pysyvät anonyymeinä. Osallistuneiden suostumuksella käytän työssäni tutkimukseen osallistuneiden alkuperäisiä ilmaisuja. Keräämäni materiaali on tutkimuksen jälkeen hävitetty asianmukaisesti.

Omassa työssäni olen sitoutunut noudattamaan huolellisuutta, tarkkuutta ja rehellisyyttä vastaajilta saamaani materiaalin käsittelyssä. Tulokset esitän sellaisina kuin vastaajat ovat ne esittäneet. Vastaajien vastaukset ovat melko samankaltaisia. Olen koonnut vastauksista yhteenvetoja. Pohdinta-osiossa on omaa ajattelua kulttuurikuntouttajan koulutuksen arvioinnista sekä mietteitä siitä, kuinka koulutusta voitaisiin jatkossa hyödyntää.

7. TUTKIMUSTULOKSET

Projektityöni tulokset esitän asettamieni tutkimuskysymysten, teemakyselyn ja havainnointini mukaisesti. Ensimmäinen teema käsittelee kulttuurikuntouttaja koulutukseen osallistuneiden henkilökohtaisen osaamisen kehittymistä opiskelun aikana ja myöhemmin työelämässä. Toinen teema käsittelee kulttuurikuntouttaja koulutuksen hyödyntämistä työyhteisössä ja ammatillista kehittymistä. Kolmas teema on osallistuneiden näkemys kulttuurin ja taiteen keinoin kuntouttamisesta tulevaisuudessa.

Projektityöni tulokset perustan kyselyyni vastanneiden vastauksiin, koulutuksesta tehtyyn raporttiin sekä omaan havainnointiini.

7.1 Henkilökohtaisen osaamisen kehittyminen kulttuurikuntouttaja koulutuksessa

Koulutus oli rakennettu monen kulttuuriosaajan tarjoamista teemapäivistä. Teemojen aiheet vaihtelivat kulttuurin eri aloilla. Opettajat olivat valtaosin paikallisia oman alansa asiantuntijoita. Lähiopetuksen käytettiin soveltavaa draamaa opetusmuotona. Opiskelijat harjoittelivat Moodlen käyttöä. Lisäksi aiheina olivat tunteet, luova työ, yksilöllisyys, musiikki, kommunikaatio, saduttaminen, oppiminen, tanssi, suvaitsevaisuus, kirjallisuus, muistaminen ja kuvataide sekä rauhoittaminen. Näihin osa-alueisiin osallistujat olivat hyvin tyytyväisiä ja tunsivat saaneensa kulttuurin osaamista ja taitoja. Samalla kehittyivät verkostojen hyödyntämistäidot ja valmiita verkostoja muodostui jo opiskelun aikana.

Kyselyyn vastanneiden suhde kulttuuriosaamista kohtaan oli opiskelun myötä muuttunut myönteisemmäksi. He olivat kokeneet opiskelun hyvänä irtiottona arjesta. Vastajat toivat esiin tunteuksensa taiteen terapeuttisesta vaikutuksesta. He olivat myös innostuneet itse luomaan omien resurssiensa mukaista kulttuurilla kuntouttamista. Taide ja kulttuuri nähtiin uutena mahdollisuutena hoitotyössä. Kulttuurin ja taiteen kautta työhön voidaan tuoda hyvää oloa. Ne voivat antaa iloa ja mielekkyyttä omaan hoitotyöhön sekä lisätä asiakkaiden viihtyvyyttä.

Eräs kyselyyn vastannut kirjoittaa henkilökohtaisesta kehittymisestään seuraavaa:

:

*”Laajempi näkemys kulttuurin merkityksestä asiakkaiden hyvinvointiin on selvästi nähtävissä ja tietty ”leikki” auttaa usein laukaisemaan ki-
periäkin tilanteita”.*

Voimaantumisen tuli esiin kaikkien kyselyvastauksissa. Opiskelijat olivat huomanneet itsessään käyttämättömiä voimavaroja, jotka olivat tulleet esiin koulutuksen myötä. Todettiin ettei tekemisen tai taiteen luomisen tarvitse välttämättä olla kovin korkealentoista tai edes harkitusti luotua vaan se voi olla pieni hetki arjen lomassa. Näiden pienien hetkien toteuttamiseen vastaajat huomasivat löytäneensä aikaa, kun opiskelussa oli myös mietitty työajan käyttöä ja hyödyntämistä. Arjen pienet kohokohdat lisäävät niin omaa, kuin asiakkaiden viihtyvyyttä merkittävässä määrin. Uskalluksen ja rohkeuden kehittyminen taiteen ja kulttuurin toteuttamiseen nähtiin omassa hoitotyössä mahdollisuutena. Osa vastaajista oli tuntenut löytäneensä myös kateissa olleen luovuutensa uudelleen, alla lainaus toisesta kyselyvastauksesta

”Koko kulttuurikuntouttaja koulutus kaikkine tehtävineen oli aikamoinen retki omaan itseeni. Katsella ja kuunnella omaa itseään. Miettiä, millainen olet työssäsi ja millaiseksi haluaisit tulla.”

Asiantuntijoiden luennoitsijoilta saadut mallit koettiin hyödyllisiksi ja soveltamalla niitä on voitu jo hyödyntää työssä. Eri alojen osaajat toivat osaamisellaan näkemystä myös kulttuurin laveuteen. Kulttuuri avautui uudenaikaisena mahdollisuutena kartuttaa omaa työkalupakkiaan hoitotyössä. Mahdollisuus vaikuttaa kulttuuripalveluiden kehittämiseen henkilökohtaisella panoksella tuli uutena asiana esiin. Aiemmin koettiin, että kulttuurin tuottaa joku muu ja tuo valmiin paketin nähtäväksi. Nyt koettiin, että sisältöön voidaan vaikuttaa huomattavasti itse ja luoda siitä omalle työpaikalle soveltuva..

Lähes kaikilla koulutukseen osallistuneilla oli samantapainen koulutustausta. Vertaistuki nähtiin henkilökohtaisten taitojen kehittymisen kannalta ensiarvoiseksi. Lähiopetuksessa vaihdetut ajatukset kulttuurikuntoutuksesta ja opetuksesta antoivat osallistujille uusia ideoita ja kehittämiskohteita omalla työpaikalla. Yksi vastaajista toivoi, että osallistujissa olisi ollut myös muiden kuin hoiva-alan edustajia. Hän uskoi että näin vertaistuki olisi ollut vielä rikkaampaa.

Omassa havainnoinnissani olen päässyt seuraamaan kahden kulttuurikuntouttajan lopputyötä oman työni ohessa kuluneen vuoden ajan. Toinen lopputöistä oli kehitysvammaisten toimintakeskukselle laaditut blogi-sivut. Sivuilla toimintakeskuksella työskentelevät pääsivät yhdessä sivujen ylläpitäjän kanssa kertomaan sanoin ja kuvin päivittäisistä tapahtumistaan. Toinen läheltä seuraamani lopputyö on omaan työyksikköni rakennettu rauhoittumistila, joka on nimeltään metsän siimes. Tilaan on valittu hyvin neutraalit metsäiset värit, pehmeät huonekalut ja rauhallinen äänimaa- ilma. Asukkaita voidaan ohjata tarpeen ilmaantuessa huoneeseen rauhoittumaan tai he itse tulevat pyytämään rauhoittumishetkeä.

Havaitsin, että rauhoittumistilan ja blogin tekijät ovat käyttäneet omia vahvuuksiaan ja tehneet lopputöistään itsensä näköisiä. Niin blogille kuin rauhoittumistilalle on omat runsaat käyttäjäryhmänsä, joten niille on ollut, aiemmin tunnistamatonta tarvetta. Uusina toimintamalleina ne ovat tuoneet sekä asiakkaille että henkilökunnalle selvästi uutta virtaa. Kulttuurikuntouttaja koulutus tarjosi näiden tekemiseen mahdollisuuden, enkä usko, että ilman koulutusta niitä olisi ollenkaan keksitty ja toteutettu. Ainakin niiden toteutuminen olisi vienyt paljon pidemmän ajan. Toimintamallien luojat itse ovat selvästi tyytyväisiä luomuksiinsa. Ne ovat jääneet pysyviksi toiminoiksi sekä toimintakeskukseen että asumispalveluyksikköön.

Kulttuurikuntouttajakoulutuksessa ensisijaisena tavoitteena oli taiteen ja kulttuurin saatavuuden parantaminen ja hyödyntämisen lisääminen laitos- ja kotihoidossa. Havaintoni mainitsemistani lopputöistä tukevat tavoitteiden saavuttamista. Henkilökoh- taisella osaamisellaan ja koulutuksesta saaduilla malleilla on pystytty luomaan uusia kulttuuria ja taidetta tukevia toimintamalleja. Niiden luojilta jatkuvuus vaatii ohjaus- ta ja opastusta muulle henkilökunnalle, jotta toimintoja osataan hyödyntää vastaisuudessa tehokkaasti. Yksi vastaajista koki, ettei kaikilla työpaikoilla arvosteta kulttuuri- osaamista kovin korkealle.

”Työpaikallani ei paljon arvosteta tämäntyypisiä touhuja. Ne ovat kuulemma kolmannen sektorin touhuja.”

Koulutuksen päätyttyä on järjestetty avoimia verkostotapaamisia, joihin itse olen päässyt tutustumaan. Niissä on jaettu tietoa koulutuksesta, markkinoitu uusia ajatuksia ja toimintamalleja taiteen ja kulttuurin edistämiseksi hoitotyössä. Henkilökohtaisella panoksellaan kouluttautuneet ovat voineet näissä tilaisuuksissa esitellä lopputöitään ja kertoa kokemuksistaan. Niissä on käynyt ilmi että pienetkin muutokset arjessa voivat saada merkittäviä tuloksia asiakasyhteistyössä ja oman työn mielekkyydessä. Tapaamisiin olisi toivottu enemmän ulkopuolisia henkilöitä, jotta tietoa olisi voitu jakaa enemmän. Nyt kulttuurikuntouttajakoulutus on jäänyt osallistuneiden omaksi jutuksi.

7.2 Ammatillinen kehittyminen ja koulutuksen hyödyntäminen työyhteisössä

Kuntouttava työote perustuu toimintakyvyn käsitteeseen. Kuntouttava työote nähdään hyvän kuntouttavan hoidon edellytyksenä. Kuntouttavalla työotteella tarkoitetaan asiakkaan voimavarojen hyödyntämistä ja mahdollisuuksia vahvistaa toimintakyvyn tukemista. Kuntouttava työote vaikuttaa myös asiakkaan toimintaympäristöön. Sen toivotaan nykyään olevan myös vuorovaikutteista. Vuorovaikutusta kuntoutujan ja ympäristön välillä tulisi tukea mahdollisimman usealla toimintatasolla ja erilaisin keinoin. (Koskinen, Pitkälä & Saarenheimo 2008,550).

Sosiaali- ja hoitotyöntekijöiden ammatillisuus muodostuu useista eri osa-alueista ja kuntouttava työote on vahvan ammattiosaamisen edellytys. Merkittävä osa-alue ammatillisuudessa on oman persoonallisuuden kehittäminen ja sen vahvistaminen on keskeisesti mukana oman ammatillisuuden eteenpäin viemisessä. (Eteläpelto & Vähsäntanen 2006). Kulttuurikuntouttaja koulutuksessa osallistuneilla oli mahdollisuus oman kokemuksensa kautta tulla tietoisemmaksi omasta itsestään, kyvystään kehittää luovuutta, taidoistaan ja asioista mitkä eniten henkilökohtaisesti kiinnostavat. Tämä nähtiin mahdollisuutena edistää oman identiteetin kasvun kautta kuntouttavan työotteen käyttöä.

Kaikki vastaajat kokivat kehittyneensä ammatillisesti koulutuksen aikana ja sen jälkeen. Omat kehittämistehtävät ovat jääneet toimintamalleiksi työpaikoille, mutta niiden toiminta keskittyy vahvasti niiden luojiin ympärille. Työyhteisössä asiakkaat

ovat saaneet nauttia näistä uusista kulttuurikuntoutuksen malleista. Vastauksista ei käy ilmi, onko muu henkilökunta saatu mukaan näihin uusiin toimintoihin. Saamieni vastausten perusteella vaikutukset tuntuvat jääneen hyvin henkilökohtaisiksi koulutuksen käyneille.

Vastaajat toivat esiin ammatillista kehittymistään ja sitä, että he ovat oppineet kuntouttavaa työtettä. Arjen pienillä kuntouttavilla elementeillä voidaan saada paljon aikaa työyhteisön viihtyvyyden ja asiakkaiden hyvinvoinnin parantamiseksi. Omalla esimerkillä voidaan vaikuttaa myös muun henkilökunnan toimintatapoihin. Hyvinvoiva työyhteisö ja toimivat asiakas-suhteen ovat työpaikalla kaikkien etu.

Palautteissaan moni vastaaja korosti saaneensa koulutuksesta virkeyttä ja energiaa arkipäiväisiin haasteisiin. Voimaatuminen olikin merkillepantava tekijä koko koulutusjakson ajalta ja myös sen jälkeen. Vastaajat ovat löytäneet omasta työstään ja itsestään käyttämättömiä voimavaroja ja rohkaistuneet niitä myös käyttämään. Oman työnkuvan kehittäminen on ollut koulutuksen jälkeen mielekkäämpää. Yksi vastaajista oli kokenut kulttuurikuntouttaja koulutuksessa olleen liian paljon aiheita ja omaksettavaa. Hän olisi toivonut pienempiä kokonaisuuksia ja aikaa niiden omaksumiseen, hän kirjoittaa:

”Koulutuksessa oli liikaa liian nopealla aikataululla.”

Muutoksia on tapahtunut myös eettisellä tasolla. Oman työn ja työtapojen merkitys on huomioitu ja niihin on nyt voitu vaikuttaa paremmin. Luovat toimintahetket ovat vahvistaneet asiakassuhteita ja auttaneet lisäämään ymmärrystä heidän kokemusmaailmastaan. Vuorovaikutustilanteisiin on tullut uusia myönteisiä piirteitä ja vuorovaikutussuhteet ovat syventyneet. Muutokset ovat olleet vaikuttavia koulutuksen käyneisiin, toivottavasti ne heijastuvat myös muuhun työyhteisöön.

Omaan havainnointiini perustuvat ajatukset ovat hyvin samansuuntaiset, kuin mitä sain kyselyni vastauksista. Henkilökohtainen ammatillinen kehittyminen on koettu tärkeäksi ja vaikuttavaksi. Kulttuurikuntouttaja koulutuksen ajatuksena oli viedä koulutettujen ja verkostotapaamisten avulla koulutuksen antia laajemmin muun henkilöstön tietoisuuteen. Ammatillinen hyödyntäminen on jäänyt nyt koulutuksen käyneiden

omaan tietoisuuteen eikä sitä ole onnistuttu viemään eteenpäin. Työnantaja mahdollisti koulutuksen työaikana, joten panostus koulutukseen oli mielestäni suuri. Kuitenkaan ne, jotka eivät olleet työpaikoilta koulutuksessa, eivät voineet käyttää työaikaa koulutuksen antiin tutustumiseen. Näin ollen koulutus on jäänyt muille etäiseksi, erityisesti ellei koulutuksen käynyt ole esitellyt oppimaansa työyhteisössään. Toivottavaa olisi ollut myös, että kertaalleen toteutettu koulutus olisi saanut jatkoa, jolloin muillakin olisi ollut mahdollisuus osallistua. Sastamalan opiston mukaan koulutusta ollaan jatkamassa mahdollisesti jo 2016.

7.3 Näkemys kulttuurin ja taiteen keinoin kuntouttamisesta tulevaisuudessa

Koulutuksen käyneet näkivät itse kulttuurin ja taiteen hyödyntämisen suurena mahdollisuutena asiakasyhteistyön kehittämiseksi tulevaisuudessa. Koulutuksessa saadut mallit avasivat monien silmiä näkemään omassa työssään kehittämistarpeita ja mahdollisuuksia. Yksin työskentelemällä saadaan aikaan pieniä asioita, mutta verkostoitumalla voidaan kulttuurin saavutettavuutta kehittää jo huomattavasti. Kyky havaita, että kaikki ihmiset voivat nauttia kulttuurin ja taiteen eri muodoista vaatii ohjaavan työntekijän aloitekykyä luoda näitä mahdollisuuksia. Tarjontaa on runsaasti ja kehittynyt teknologia antaa uusia ulottuvuuksia saatavuuteen. Aina ei tarvitse lähteä taiteen tai kulttuurin luokse, vaan se voi tulla kuntoutujan luokse tai sitä voi luoda itse. Työntekijän mielikuviutus on rajana, miten asioita toteutetaan. Vastaajat olivat toivoneet jatkokoulusta siitä, miten voisivat vielä kehittää omaa luovuuttaan.

Työpaikkojen esimiesten merkitys edellytysten luomisessa on myös huomioitavaa, annetaanko työyhteisössä kulttuurikuntouttaja koulutuksen käyneelle mahdollisuuksia toteuttaa oppimaansa. Jos mahdollisuuksia ei anneta, hienot ideat hukkuvat helposti arjen harmauteen ja koulutuksesta saatu hyöty voi jäädä vajanaiseksi. Esimiehille saisi olla koulutuksen ohessa oma tietopaketti ja velvollisuus osallistua koulutuksen seurantaan. Näin työpaikalla osattaisiin paremmin jakaa informaatiota ja antaa työaikaa kulttuurin toteuttamiseen. Jos esimies olisi koulutetun työntekijän tukena, olisi helpompi luoda työpaikalle kulttuurilla kuntouttavaa ilmapiiriä.

Oma näkemykseni on, että hoiva- alalla työtehtävät ovat usein hyvin kaavoihin kangistuneita ja hoitotoimenpiteisiin painottuvia. Koulutuksessa olleetkin olivat tehneet itsestään huomioita, että hoitamista voidaan tehdä myös luovien keinoin. Arjessa on aikaa käyttää omaa luovuuttaan ja tehdä työn sisällöstä itselle ja asiakkaille mielekkäämpää kulttuurin ja taiteen keinoin.

Hoiva-alan työntekijöiltä vaaditaan pääsääntöisesti sosiaali- tai terveysalan koulutus. Työpaikoille valikoituu hyvin samantapaisesti työskenteleviä ihmisiä. Omasta mielestäni olisi hyvä jos hoiva-alan henkilökuntaan voitaisiin valita myös taide- ja kulttuurialan koulutuksen omaavia. Esimerkiksi Sotesin alueella yhtäkin kulttuurin taitajaa voitaisiin hyödyntää useammassa asumisyksikössä tai hoivayksikössä.

Tulevaisuudessa toivon, että kulttuuri nähdään kaikkia hyödyttävänä kuntoutusmuotona. Kulttuurikuntoutus on nyt integroitu hoivaan eikä siis ole yksittäinen menetelmä tai kuntoutusmuoto. Kulttuurikuntoutus on osa kokonaisvaltaista kuntoutumisen tukemista. Nyt sillä ei ole virallista asemaa kuntoutusmuotona, ehkä tulevaisuudessa. Kuntoutuksen hyödyistä on epävirallista näyttöä ja se perustuu paljolti arvioitsijan oman tuntumaan. Saadut hyödyt on vaikea mitata rahassa, mutta asiakastyytyväisyys ja pyrkimys parempaan elämän laatuun ovat kulttuurikuntoutuksen parhaita mittareita. Itse näen kulttuurikuntoutuksen vahvana sosiaalisen kuntoutuksen tukipylväänä.

8. POHDINTA

Sastamalassa toteutettu kulttuurikuntouttaja koulutus oli pilottihanke. Siihen osallistuneet olivat koulutukseen hyvin tyytyväisiä ja toivoivat koulutuksen jatkuvan tulevaisuudessa. He toivoivat pääsevänsä jatkokouluttamaan itseään samalta alalta, mikäli työnantaja sen mahdollistaa. Myös kouluttajat olivat tyytyväisiä koulutuksen etenemiseen ja lopputulokseen. Koulutukselle asetetut tavoitteet saavutettiin sekä kouluttajien ja koulutettujen mielestä annettujen palautteiden mukaan hyvin. Koulutus ja mahdollisuus, että kaupungin sosiaali- ja terveydenhoitoalan työntekijät saattoivat osallistua siihen työajallaan, oli mielestäni melko suuri taloudellinen satsaus kaupungilta. Tätäkin taustaa vasten toivon, että koulutuksessa opittu jäisi elämään ja kehittymään niin yksittäisten työntekijöiden kuin koko työyhteisöjen arjessa. Kau-

pungin kannattaisi pitää asiaa esillä ja pyrkiä viemään kulttuurikuntoutusta eteenpäin laajalla rintamalla koulutettujen ja kouluttajien välityksellä. Myös koulutuksen myöhempi seuranta voisi antaa arvokasta tietoa tulevaisuutta ajatellen.

Koulutuksessa oli hyödynnetty laajasti paikallisia kulttuurin ja taitealojen osaajia. Koulutukseen osallistuneet kokivat saaneensa heiltä paljon uusia virikkeitä ja malleja omaan työhönsä. Ohjaajien vaihtuvuus toi opiskeluun erilaisia näkökulmia ja spesifiä osaamista eri aloilta. Opiskelijat kokivat mielenkiinnon säilyneen hyvänä koko opiskelun ajan.

Koulutuksessa tuotiin esiin kulttuuri ja taiteen eri muotoja. Opiskelijat ovat saaneet uusia virikkeitä, toimintamalleja ja verkostoitumista alalta. Ohjaajat, koulutusohjelman mukaisesti, toivat oman panoksensa kulttuuri- ja taideosaamisessa. Itseäni on mietityttänyt kuitenkin, kuinka paljon on tuotu esiin taiteen ja kulttuurin varsinaista kuntouttavaa merkitystä. Taiteella ja kulttuurilla pystytään kyllä luomaan viihtyvyyttä ja hyvinvointia. Kuntoutus on kuitenkin suunnitelmallista pitkäjänteistä työtä ja silloin yksittäisillä elämyksillä pystytään saamaan aikaan hetkellisiä kokemuksia. Kuntoutuksessa jatkuvuudella on merkitystä ja silloin pitää tehdä seurantaa ja arviointia, jotta voidaan puhua tuloksellisesta kuntoutuksesta. Voitaisiin miettiä miten kulttuurin osuus saataisiin näkyviin esim. kuntoutus- tai palvelusuunnitelmia laadittaessa. Miten se voitaisiin integroida psyykkisen-, sosiaalisen-, ja fyysisen kuntoutuksen osioihin. Vai pitäisikö sillä kenties olla oma osionsa suunnitelmaa laadittaessa?

Arvioinnissa olisi mahdollista käyttää kansainvälistä ICF -luokitusta. ICF on yhteinen kansainvälisesti sovittu viitekehys kuvaamaan toiminnallisista ja siihen liittyvää terveydentilaa. Luokituksella voidaan määritellä eräitä terveyteen liittyviä osatekijöitä kuten esimerkiksi kulttuuri ja osallistuvuus. ICF -luokituksen pääluokassa yhdeksän käsitellään toimia ja tehtäviä, joita tarvitaan osallistuttaessa järjestettyyn sosiaaliseen elämään perheen ulkopuolella, lähiympäristössä, sosiaalisessa elämässä ja kansalaistoiminnassa. Luokituksen kohta d 920 pitää sisällään peli ja leikit, urheilun, taiteen ja kulttuurin, käsityön sekä sosiaalisen kanssakäymisen. Luokituksen koodauksilla voitaisiin arviointiin saada useita ulottuvuuksia ja yksilöllisyyttä. Koodauksella voidaan arvioida myös osallistumista, suoriterajoitteita ja osallistumisra-

joitteita joitakin mainitakseni. Tällaisilla luokituksilla kuntoutuksesta saadaan tavoitteellisempaa. Näillä koodauksilla voitaisiin ehkä saada näyttöä myös kulttuurin kuntouttavasta vaikuttavuudesta. (Maailman terveysjärjestö (WHO)2001).

Toinen mahdollinen mittari voisi olla jo 1960-luvulla Yhdysvalloissa kehitetty GAS-arviointi, jota Kela käyttää jonkin verran kuntoutuksen tavoitteiden laatimisessa ja arvioinnin apuvälineenä. GAS -menetelmä on täysin asiakkaan omien lähtökohtien varaan rakennettu arviointi. Asiakkaalle tehdään tarkka haastattelu ja hänen tilanteensa pyritään selvittämään perinpohjaisesti. Tavoitteisiin tähdätään ennalta asetetussa aikataulussa ja tapahtuneita muutoksia tarkistellaan viisiportaisella arviointiasiteikolla. Kuntoutujalle asetettujen tavoitteiden löytämiseksi, hänelle voidaan tehdä tarkentavia haastattelukysymyksiä. Ne eivät kuitenkaan rajaa kysyttäviä ongelmia, mutta niiden tuella saadaan selville mahdolliset kuntoutuksen kannalta oleelliset asiat. Kuntoutujalla on mahdollisuus havaita itsessään parhaiten kuntouttamisen tarpeet, mutta kuntoutuksen täsmällisten tavoitteiden löytäminen ja niiden määrittäminen edellyttävät kuntoutuksen laatijalta ja arvioinnin tulkitsijalta erittäin hyvää ammattitaitoa kyseisen kuntoutusmuodon toteuttamisessa ja vaikuttavuuden esiin tuomisessa. GAS -menetelmällä asiakkaalle voidaan räätälöidä hyvin pienin askelin etenevä henkilökohtainen kuntoutusprosessi, jota hänen on myös itse helppo seurata. Mielestäni tämä arviointimenetelmä soveltuisi hyvin nimenomaan kulttuurikuntoutujalle, hänen oman kuntoutumisensa seurantaan. (Kelan www-sivut 2016).

Arviointimenetelmien käyttö edellyttäisi työntekijöiden koulutusta arviointimenetelmän hallitsemiseksi. Menetelmä pitää saada työyhteisön yhteiseksi työkaluksi, jota kaikki sitoutuvat käyttämään ja suhtautumaan arviointiin yhdenmukaisesti. Arviointia tulee tarkistaa määräajoin, jotta pysytään selvillä onko määriteltyjä tavoitteita saavutettu. Koko organisaation tulee myös tunnistaa käytetty menetelmä, jotta sitä pystytään hyödyntämään myös laajemmassa kuntoutuskentässä. Siksi onkin hyvä käyttää jo käytössä olevia ja laajasti tunnettuja arviointimenetelmiä.

Asiakkaille voidaan tehdä tyytyväisyyskyselyitä ja näillä mitata kuntoutusmuodon tuloksellisuutta. Kyselyt tulisi kuitenkin voida toistaa samanmuotoisina, jotta saataisiin vertailukelpoista materiaalia. Kulttuurikuntouttaja koulutuksesta on nyt kulunut sen verran aikaa, että siitä voitaisiin tehdä jonkinlaista seurantatutkimusta, kuinka

koulutuksen tavoitteissa on onnistuttu. Niitä olen omassa työssäni pyrkinyt saamaan esiin. Oma työni käsittelee kuitenkin vain koulutuksen läpikäyneitä, eikä tässä työssä näy varsinainen asiakkaiden ääni.

Kirjassa kehitysvammaisen potilaana kerrotaan, miten kuntoutusta kritisoidaan usein, koska sen todellista vaikuttavuutta on hyvin vaikeaa mitata, etenkin kulttuurilla kuntouttamista. Lievästi kehitysvammaisten kohdalla hyötyjä on pystytty osoittamaan. Lievästi kehitysvammaisten suhteellinen osuus on lisääntynyt, kun taas keski- vaikeasti ja vaikeasti kehitysvammaisten suhteellinen osuus on pienentynyt. Kehitysvammaisten keskimääräinen elinikä on myös pidentynyt aivan viimeisimpien vuosikymmenien aikana. Nämäkin seikat puoltavat kulttuurilla kuntouttamisen mahdollisuuksia kehitysvammatyössä. Lääkinnällinen, ammatillinen, kasvatuksellinen ja sosiaalinen kuntoutus pitävät sisällään elementtejä, jotka antavat elämänsisältöä ja tukevat kehitysvammaisen mielenterveyttä. Kaikki edellä mainitut kuntoutusmuodot voivat pitää sisällään kulttuurilla kuntouttamisen piirteitä. Kuntoutus kehitysvammaisten kohdalla ei poista olemassa olevaa vikaa, vamma tai haittaa ja se on teholtaan aina rajallista. (Arvio, Aaltonen, 2011, 182)

Minua yllätti, että sain niin harvalta kulttuurikuntoutuksen koulutukseen osallistuneelta vastauksen kyselyyni. En tiedä olivatko kysymykset epäselviä, vai eivätkö ne kiinnostaneet vastaajia, mutta omasta mielestäni vastaukset jäivät liian vähiin. Kaksi vastaajista kirjoitti heti kyselyn alkuun, että yleensäkin kyselyihin vastaaminen on hänestä hankalaa ja helposti häneltä jää vastaamatta osaan kysymyksistä. Yksi vastaajista oli vastannut vielä niin lyhyesti, että kävin häntä vielä haastattelemassa saadakseni hänen vastauksiinsa tarkennusta. Verkostoituneisuudenkin johdosta ajattelin, että vastaajia kiinnostaisi vastata kyselyyn, jossa kysytään heidän hiljakkoin päättyneen opiskelujaksoon liittyviä asioita. Mahdollisen tulevan koulutuksen kehittämisen kannalta olisi merkittävää saada laajemmalla rintamalla opiskelijoiden ääni kuuluviin.

Aiheesta voisi hyvin tehdä jatkotutkimuksen, jossa tutkittaisiin, miten asiakkaat ovat vastaanottaneet kulttuurikuntoutuksen ja mitä hyötyjä he ovat huomanneet saaneensa pilottihankkeesta. Käyttäjärühmät ovat hyvin eri tyyppisiä, heitä on nuorista vanhuksiin. Myös opiskelijoiden tuottamat lopputyöt ovat moninaisia. Toivon, että loppu-

töiden tuotokset ovat kehittyneet ja jääneet asiakkaiden käyttöön. Näistä voisi saada materiaalia, joka auttaisi selvittämään kulttuurikuntoutuksen vaikuttavuutta.

9. YHTEENVETO

Kulttuurilla kuntouttaminen oli aiheena itselleni aluksi mielestäni vähän tutkittu, vaikka sen vaikuttavuuteen monet uskovat. Tutkimuksia löytyy kuitenkin verraten runsaasti etenkin, jos pystyy käyttämään vieraskielisiä lähteitä. Hoiva-alan koulutukseen on otettu jonkin verran kulttuurin elementtejä, mutta mielestäni edelleen liian vähän. Lähdemateriaalia kulttuurikuntoutuksesta ei löydy paljon, mutta pilkkomalla kulttuurin ja kuntoutukseen omiksi osioiksi materiaalia jo löytyykin. Hyvinvointi ja kulttuuri kulkevat näissä käsi kädessä ja hyvinvointiinhan kuntoutuksessakin pyritään.

Kulttuurikuntoutus tulisi nostaa paremmin hoiva-alan työntekijöiden tietoisuuteen. Usein ajatellaan kulttuuritoimintojen olevan jotain niin korkealentoista, ettei sen toteuttamiseen ole tavallisella hoiva-alan rivityöntekijällä mahdollisuutta. Kulttuurikuntouttaja koulutus on saanut osallistujat huomaamaan oman luovuutensa ja samalla he ovat pystyneet vaikuttamaan omaan ja asiakkaidensa hyvinvointiin. Kulttuurikuntoutuksen sisältö voi olla hyvinkin arkista, kunhan se on tuotettu mielenkiintoisella tavalla.

Kuntouttavan kulttuurintarjonnan ohjauksella ja tavalla, miten se tuodaan asiakkaalle, on merkitystä. Tarjonnan tulee olla sellaista, että se herättää kuntoutujassa mielenkiinnon sekä motivoi kuntoutumaan. Kuntoutuja kuitenkin itse määrittelee itselleen omat tarpeensa ja valintansa. Kulttuurikuntoutuksessa kuntoutuminen voi olla asiakkaalle hyvin tiedostamatonta, mutta jos kuntoutumistulos on positiivinen, on päästy tuloksiin. Kulttuurikuntouttaja koulutus on antanut opiskelijoille malleja ja eväitä tarjonnan moninaisuuteen sekä antanut valmiuksia kuntoutuksen toteuttamiseen.

Tulevaisuudessa kulttuurin ja taiteen hyödyntämiselle näyttäisi olevan kysyntää. Sekä asiakkaat että työntekijät kokevat nämä mielekkääksi kuntoutusmuodoksi. Kulttuurilla uskotaan olevan monenlaista hyötyjä. Tästä ovat osoituksena muun muassa

hoiva-alalla aloitettu tämän tyyppinen koulutus, erilaiset kulttuurin ja taiteenalojen ryhmätoiminnot, jotka on tuotu asiakasryhmien helposti saavutettaviksi. Esimerkiksi Sastamalan opistossa on aloitettu nimenomaan kehitysvammaisille suunnattuja taide- ja kulttuuriryhmiä.

Koska kulttuurikuntoutus on epävirallinen kuntoutusmuoto, on sille vaikea saada taloudellisia tukia. Toisinaan saavutettavuus edellyttää, etenkin vammaisryhmillä, kuljetuspalveluita, joita viime aikoina on karsittu. Tässä kuntoutusmuodossa on mieltävä tarkoin, miten se tavoittaa kohderyhmän parhaiten. Omalla työpaikalla toteutettu toiminto ei edellytä kuljettamista, vaikka toivottavaa olisi päästä välillä myös talon ulkopuolelle. Tavoitteena on kuitenkin sosiaalisuuden ja verkostoitumisen lisääminen. Tähän koulutukseen osallistuneet tekivät päättötyönsä omissa työyhteisöissään.

Taloudellisia resursseja kaivataan myös ulkopuolisten osaajien palkkaamiseen. Pelkän vapaaehtoisuuteen perustuvan kulttuurintuottamisen en usko tuottavan riittävästi ja riittävän laadukasta kuntoutusta. Mutta jos voidaan palkata alan ammattilaisia ja luoda säännöllistä ja jatkuvaa toimintaa, uskon kulttuurikuntoutuksen tuottavan sille asetettuja odotuksia.

LÄHTEET

Arvio M., Aaltonen S. 2011. Kehitysvammainen potilaana. Keuruu. Otavan Kirjapaino Oy

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15.uud. p. Helsinki: Tammi.

Ihanus S. 2012. Mummujen kulttuurikuntoutus.

http://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/42492/Ihanus_Susanna.pdf?sequence=1

Kansaneläkelaitos.

<http://www.kela.fi/gas-menetelma>

Mausel, Setälä 2013. Teatteri ja kulttuuri psyykkisenä voimavarana.

<http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/66458/Teatteri+ja+kulttuuri+psyykkisena+voimavarana.pdf;jsessionid=398AD46C8B3912B89D9470F3721A88C8?sequence=1>

Maailman terveysjärjestö (WHO). 2014. Tampere:Juvenes Print- Suomen Yliopistopaino Oy

Nykysuomen sanakirja 1996 Opetusministeriön julkaisuja 2010:1. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö. Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan osasto.

<http://www.suomisanakirja.fi>

Rauman Kansalaisopisto.

<http://www.rauma.fi/kansalaisopisto/>

Kaartokallio H., Tähti T. Sastamalan opisto

http://www.sastamalanopisto.fi/sastamalan_opisto/sivu.tpl?sivu_id=7259

STM2002.Kuntoutusselonteko.Julkaisu2002:6.

<http://pre20031103.stm.fi/suomi/eho/julkaisut/kuntselonteko2002/luku2.htm>

Tampereen yliopisto

<http://www.uta.fi/tutkimus/etiikka/periaatteet.html>

Tuplasanakirja. 1983. Porvoo. WSOY.

Turun ammattikorkeakoulu.

<http://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522163547.pdf>

Voutilainen P., Vaarama M., Backman K., Paasivaara L., Eloniemi-Sulkava U., Fimme-Soveri H. 2002. Ikäihmisen hyvä hoito ja palvelu. Opas laatuun. Saarijärvi. Gummerus kirjapaino Oy.

LIITE 1

Moikka kulttuurikuntouttajat!

Olen Timo Helenius ja työskentelen kehitysvammatyössä Sastamalan kaupungissa Selännekodilla. Opiskelen kuntoutuksenohjaajaksi Porissa SAMK. Lopputyöni olen tekemässä kulttuurikuntoutuksesta ja pyydän sinua vastaamaan seuraaviin kysymyksiin 15.1.2015 mennessä. Oman opinnäytetyöni lisäksi Taru Tähti käyttää vastauksia Taideyliopiston Sibelius-Akatemiassa tekemässään tutkimuksessa. Vastaukset voit lähettää tähän s-posti osoitteeseeni timo.helenius@luukku.com Kyselyllä haen tarinoita, mielipiteitä, esimerkkejä ja runsasta kirjoittelua. Oikeita ja vääriä vastauksia ei ole.

Kysely on lähetetty kaikille Koulutukseen osallistuneille.

Kysymykset kulttuurikuntouttajille.

1. Miksi alun perin halusit kulttuurikuntouttaja koulutukseen?
2. Minkälaisia eväitä koulutuksesta sait työhösi? Muuttuiko oma työotteesi koulutuksen aikana? Jos muuttui, niin miten?
3. Mieti miten arvosi, asenteesi, tietosi ja taitosi ovat kehittyneet koulutuksen päättymisen jälkeen?
4. Miten olet työssäsi tai työyhteisössä pystynyt hyödyntämään koulutuksen antia? Minkälaisia hyötyjä olet löytänyt verkostoitumisesta? Kerro omasta roolistasi kulttuurikuntouttajana.
5. Miten toivoisit kulttuurikuntoutuksen omalta osaltasi jatkossa kehittyvän?
6. Mitä kulttuurin osa-alueita haluaisit lisätä tai korostaa kulttuurikuntouttajakoulutuksessa, mikäli sitä jatkossa järjestetään? Miten kulttuuripalveluiden saatavuutta voitaisiin kehittää sosiaali- ja terveystaloudissa?
7. Avoin kysymys, johon voit kirjoittaa mietteitäsi KUKUSTA.

Kulttuurikuntouttaja koulutuksen hyödyntämistä ja jatkoa mietitään parhaillaan. Toivon, että voimme hyödyntää vastauksianne koulutuksen kehittämisessä ja eteenpäin viemisessä.

Kiitän jo etukäteen vastauksistanne.

Terveisin Timo Helenius

